

Høgskolen i **Hedmark**

Avdeling LUNA

Mia Emilsen Jakobsen

Bacheloroppgave

En vurdering av lærebøker i RLE-faget med fokus på kristendommens historie

An assessment of the RLE textbooks on the subject history of
Christianity

Grunnlærerutdanningen 5.-10. trinn

Våren 2015

Samtykker til utlån hos høgskolebiblioteket   JA X   NEI

Samtykker til tilgjengeliggjøring i digitalt arkiv Brage   JA X   NEI

Norsk sammendrag

Tittel: En vurdering av lærebøker i RLE-faget med fokus på kristendommens historie	
Forfatter: Mia Emilsen Jakobsen	
År: 2015	Sider: 35
Emneord: Vurdering av lærebøker, kompetansemål, kristendommens historie, RLE, Bloom, Meistad og Winje	
<p>Sammendrag: Denne oppgaven tar utgangspunkt i fagområdet kristendommens historie i RLE og hendelser innenfor den. I læreplanen for RLE er det slått fast at det skal være et allmenndannende fag som oversikt og perspektiv over bl.a den kulturen vi er en del av. For at elevene skal tilegne seg dette vil hendelser fra kristendommen være viktige å ha en oversikt over. Mitt prosjekt i denne oppgaven vil være å vurdere et utvalg lærebøker med fokus på deres fremstilling av hendelser innenfor kristendommens historie. Dette gjør jeg ved å ta i bruk Bloom, Meistad og Winje som hjelpemidler for å vurdere om de bidrar til at elevene oppnår et bestemt kompetansemål innenfor fagområdet.</p>	

English summary

Title: An assessment of the RLE textbooks on the subject history of Christianity	
Author: Mia Emilsen Jakobsen	
Year: 2015	Pages: 35
Keywords: textbook assessment, curriculum goals , history of Christianity, subject: religion, life stance and ethics, Bloom, Meistad og Winje.	
Summary: This thesis is based on the history of Christianity in the subject RLE and events within it. In the curriculum for RLE it is established that there should be a general educational subject that creates overview and perspective of the culture we are a part of. To acquire this it will be important for the students to amongst other to get an overview of events within the history of Christianity. My project in this thesis was to consider a range of textbooks focusing on their presentation of events in the subject. I do this by adopting Bloom, Meistad and Winje as aids to assess whether they contribute to the students achievements of a certain competence in the field or not.	

Innholdsfortegnelse.

<u>1.1 Metodiske refleksjoner.....</u>	<u>7</u>
<u>2. Måloppbygging i LK06 – kunnskap og kompetanse.....</u>	<u>9</u>
<u>1. 3. Ulike innfallsvinkler for vurdering av lærebøker – Meistad, Winje og Bloom.....</u>	<u>11</u>
<u>3.1 Historiekonstruksjon – hvordan kan historien presenteres?.....</u>	<u>11</u>
<u>3.2 Geir Winje – valg av bilder i undervisningen.....</u>	<u>11</u>
<u>3.3 Blooms kunnskapstaksonomi.....</u>	<u>12</u>
<u>4. Vurdering av lærebøker. ....</u>	<u>15</u>
<u>4.1 En tolkning av et kompetansemål innenfor fagområdet kristendommens historie. ....</u>	<u>15</u>
<u>4.2 En vurdering av Horisonter 8 – Fra katolsk til luthersk kristendom.....</u>	<u>17</u>
<u>4.3 En vurdering av Under samme himmel 1 – Kristendommens historie.....</u>	<u>21</u>
<u>5. Avsluttende drøfting.....</u>	<u>27</u>
<u>6. Bibliografi.....</u>	<u>29</u>
<u>Vedlegg 1.....</u>	<u>31</u>
<u>Vedlegg 2.....</u>	<u>32</u>
<u>Vedlegg 3. ....</u>	<u>33</u>
<u>Vedlegg 4.....</u>	<u>34</u>

Forord.

Arbeidet med bacheloroppgaven har vært en tidkrevende, tankekrevende og spennende prosess som har gitt meg mange nye og nyttige kunnskaper om emnet jeg har skrevet om. Jeg visste tidlig at jeg hadde lyst til å fokusere min bacheloroppgave på et emne innenfor RLE-faget. Dette er et spennende fag med mange utfordringer.

Jeg vil rette en stor takk til min veileder Dag Ottar Reitan for gode tilbakemeldinger og veiledning igjennom arbeidet med oppgaven. Videre vil jeg rette en takk til Romedal ungdomsskole for deres utlån av lærebøker.

Til Jon, min tålmodige samboer, takk for at du har vært så forståelsesfull med mitt fravær igjennom perioden, og til Siri, min kjære venninne, takk for uvurderlig hjelp med korrekturlesing og tilbakemeldinger igjennom hele semesteret.

Hamar 25.mai 2015.

1. Innledning.

Utgangspunktet for denne oppgaven har vært mitt møte med kristendommens historie i undervisningen på høgsolen.

Igjennom diskusjoner i forelesningene har vi tatt for oss kristendommens historie fra ulike perspektiver og har med dette forsøkt å ha et objektivt blikk på historien. Som resultat av dette har jeg fått en annen forståelse for den enn tidligere og har fått et inntrykk av at undervisningen innenfor dette fagområdet til tider kan synes å være noe mangelfull.

Formålet til religion, livssyn og etikk (heretter RLE) i grunnskolen er å være et allmenndannende fag som skal bidra til et felles kunnskapsgrunnlag og gi felles referanserammer for elevene (Utdanningsdirektoratet, 2006). Kristendommens historie er et fagområde innenfor hovedområdet kristendom i RLE og vil være viktig for at elevene skal forstå hvilken kulturarv Norge har. Begrepet kulturarv kan være vanskelig å definere og avhenger av hvem man spør (kaff.no). I denne sammenhengen vil *kulturarv* handle om de hendelsene i kristendommen som har preget Norge helt frem til dagens samfunn.

Kristendommen har en lang og rik historie i Norge som strekker seg over et årtusen. På disse årene har det vært mange hendelser som har preget den på mange måter, både i Europa og i Norge, og jeg tror det er viktig å gi elevene et nyansert bilde av de ulike hendelsene. Dette kan gjøres på mange måter, men én fellesnevner for skolene i dag er bruken av lærebøker. Bruken av lærebøkene i skolen er nok ulik fra skole til skole, men det vil være viktig for en lærer å ha et kritisk blikk på dem og hvordan de fremstiller kristendommens historie. Med dette som utgangspunkt har jeg kommet frem til følgende problemstilling:

Hvordan kan lærebøkene bidra til en oppnåelse av kompetansemålene i RLE innenfor fagområdet kristendommens historie?

Når det gjelder oppgavens fremstilling har jeg valgt å ta for meg de ulike teoriene som har vært nødvendige for oppgaven før jeg tar for meg de utvalgte lærebøkene og vurderer dem. Teori som har vært i bruk i oppgaven er å finne i kapittel 2 og 3. I kapittel 2 presenterer jeg kompetansemålene og de grunnleggende ferdighetene i kunnskapsløftet (heretter LK06). Problemstillingen for oppgaven legger opp til en vurdering av lærebøker i RLE. For å kunne gjøre dette har jeg måttet ta i bruk litteratur som kan være til hjelp ved vurderingen av dem. Disse er å finne i oppgaven tredje kapittel. I kapittel 4 har jeg først analysert et

kompetansemål fra læreplanen i RLE, deretter har jeg vurdert de utvalgte lærebøkene for oppgaven opp mot tolkningen av kompetansemålet. I oppgavens fjerde kapittel kommer en avsluttende drøfting for oppgaven. Til slutt kommer litteraturlisten og vedlegg.

1.1 Metodiske refleksjoner

Utgangspunktet for denne oppgaven er en teoretisk tilnærming til materialet. I denne oppgaven har jeg valgt å bruke dokumentanalyse som metode for å finne svar på problemstillingen. Når man skal bruke dokumentanalyse må faglitteraturen man tar i bruk vurderes etter den konteksten de er satt inn i (Thagaard, 1998). Thagaard påpeker at ordet dokument kan brukes om alle skriftkilder relevante for forskeren i hans arbeid.

For at jeg skal kunne si noe om dokumentenes validitet i bruk har jeg måttet tolke læreplanen og de kompetansemål som har vært aktuelle for denne oppgaven. For å gjøre dette har jeg måttet ta i bruk den hermeneutiske sirkel.

«Den hermeneutiske sirkel peker på forbindelsene mellom det vi skal fortolke, forforståelsen og den sammenhengen eller konteksten det må fortolkes i» (Gilje & Grimen, 1993, s.153).

Med andre ord vil det si at jeg i denne oppgaven har måttet ta i bruk den hermeneutiske sirkelen for å tolke læreplanen i RLE-faget og det valgte kompetansemålet for å kunne få en dypere forståelse av de i arbeidet med å vurdere lærebøkene. Med utgangspunkt i problemstillingen vil mine hovedkilder for analysen være læreplanen for grunnskolen i Norge, LK06 og de utvalgte lærebøkene fra ungdomstrinnet.

Det har vært nødvendig å bruke relevant teori som analyseverktøy i arbeid med vurderingen av lærebøkene. I teorier om tekstanalyser blir det påpekt at det i tillegg til dokumentene som blir benyttet blir det nødvendig å benytte teori relevant for problemområdet som skal fungere som analyseverktøy sammen med kildene. Kildene og teorien vil til sammen bygge opp en helhet (Kjeldstadli, 1999).

Som analyseverktøy har jeg valgt å bruke teoretiske perspektiver fra Bloom (Sandell, 2006), Meistad (2000) og Winje (2012). Dette er tre ulike perspektiver som på hver sin måte har vært med på å si noe om de tekstlige virkemidlene i bøkene. I utgangspunktet har Blooms teori vært den som har vært viktig for å vurdere om bøkene legger opp til en måloppnåelse i emnet, men det har også vært nødvendig å bruke Meistad og Winjes teorier

for å kunne vurdere lærebøkenes ulike måter å fremstille stoffet på. Disse teoriene har som sagt vært verktøy som har vært med på å belyse de ulike tekstlige virkemidlene lærebøkene inneholder for å kunne vurdere om de kan bidra til å oppfylle de mål som er fastslått i LK06.

---

2. Måloppbygging i LK06 – kunnskap og kompetanse

I læreplanen kan man finne mål formulert på ulike nivåer og med ulik grad av presisering. Den generelle delen av læreplanen er felles for alle, og tar for seg de overordnede formålene for undervisningen. I læreplanene for fag presenteres målene igjennom det vi betegner som kompetansemål. I RLE presenteres kompetansemålene etter 4. 7. og 10. årstrinn. Begrepet *kompetansemål* kom inn i de norske læreplanene med LK06. Meningen med kompetansemålene er at elevene skal sitte igjen med ulike kompetanser etter endt undervisning i tillegg til kunnskaper om emnet de har vært igjennom. På denne måten vil de kunne anvende kunnskapen relatert til de krav og forventninger som ligger i kjente og ukjente situasjoner (Lyngsnes & Rismark, 2007)

I forkant av arbeidet med den nye reformen var det gitt signal om to viktige motiver for reformen: Det første motivet var at skoleeierne og den enkelte skole skulle ha større handlefrihet slik at utviklingen til elevene kan skje både smidigere og raskere; det andre var at skolen skulle bidra til et kunnskapsløft slik at elevene skulle lære mer i løpet av sin tid i skolen. Dette var to krav som kunne virke umulige å forene i en læreplan, men ved å legge vekt på ulike deler i målformuleringene ble det mulig (Imsen, 2012). Hilda Taba presenterte i 1962 seks prinsipper for målformuleringer. Taba påpeker med sitt første prinsipp at en målformulering bør beskrive både den atferd som forventes og det innholdet/konteksten atferden hører hjemme i. Om vi anvender det første prinsippet på LK06 vil vi lett kunne kjenne igjen det på formuleringen av kompetansemålene (Imsen, 2012).

Grunnleggende ferdigheter – med fokus på RLE-faget

I tillegg til kompetansemålene som ble innført, ble også begrepet grunnleggende ferdigheter nedfelt i den nye læreplanen. For å forstå begrepet *grunnleggende ferdigheter* må vi tenke oss at de er ferdigheter som skal være et gjennomgående og gjennomgripende element i skolen og er en forutsetning for læring og utvikling i alle fag. De grunnleggende ferdighetene vil være en del av kompetansen i faget og en forutsetning for at elevene skal kunne vise sin kompetanse i fagene (Skovholt, 2014). Innenfor de forskjellige ferdighetene ligger det ulike metoder til grunn for å arbeide med dem i faget. For å kunne uttrykke seg

muntlig i RLE-faget vil metoder som samtale, dialog, fortelling og utgreiing være i fokus, og det legges stor vekt på fortellingen som muntlig uttrykk i faget. I skriftlige ferdigheter vil det innebære å uttrykke kunnskaper om og synspunkter på religion, livssyn og etikk. Skrivningen vil være til hjelp for elevene ved at de kan tolke, argumentere og kommunisere gjennom tekstene. Møtet med estetiske skriftuttrykk vil være viktig i forbindelse med arbeid med skriftlige tekster i faget. Lesing i RLE vil innebære å oppleve og å forstå tekster. Lesingen kan brukes for å innhente informasjon, tolkning og refleksjon, samt det å skulle forholde seg saklig og analytisk til ulike fortellinger og stoff i faget. Å kunne regne i RLE vil være viktig for å kunne bruke ulike tidsregninger og forstå ulike måter å fremstille årsrytme på. I tillegg vil de ha god nytte av regning når de skal finne frem i religiøse tekster, forstå matematiske uttrykk og tallsymbolikk samt det å skulle tolke og bruke statistikk. Til slutt vil de digitale ferdighetene være en grunnleggende ferdighet som gir elevene hjelp til å utforske ulike religioner og livssyn, og det å kunne utnytte digitalt materiale som f.eks bilder, tekster, musikk og film (Utdanningsdirektoratet, 2006).

1. 3. Ulike innfallsvinkler for vurdering av lærebøker – Meistad, Winje og Bloom

3.1 Historiekonstruksjon – hvordan kan historien presenteres?

For å kunne identifisere karakteren til en aktuell fremstilling av historien har Meistad (2000) skissert tre typer av historiekonstruksjon som kan være til hjelp for en lærer; den narrative, vitenskapelige og oppdragende historiekonstruksjon. *Narrativ* historiekonstruksjon gjenforteller fortidens begivenheter. Dens hovedmotiv er å beskrive hvilke personer og begivenheter det er som kommer før eller etter de andre og den er ofte objektiv i den forstand at dens hensikt ikke er å moralisere. Videre beskriver Meistad den *vitenskapelige* historiekonstruksjonen som har som mål å fastslå historiske årsakssammenhenger. Dermed vil den forsøke å forklare hvorfor begivenhetene skjedde på den måten de gjorde ikke bare fastslå rekkefølgen. Den *oppdragende* historiekonstruksjon er ute etter å trekke lærdom av fortidas erfaringer (Meistad, 2000).

3.2 Geir Winje – valg av bilder i undervisningen

I lærebøkene brukes det stort sett sammensatte tekster for å fremstille fagstoff. Disse består for det meste av tekst, oppgaver og bilder. En type bilder som ofte blir brukt i sammenheng med religion er billedkunsten. Med dette menes gjerne malerier, skulpturer, tegninger og grafikk (Store norske leksikon, 2009). Før boktrykkerkunsten ble tatt i bruk ble bilder lest som «tekster» (Winje, 2000). Man tolket elementene i dem som meningsbærende tegn, uavhengig av skriftlige kilder. Når man tar i bruk bilder i religionsundervisningen kan det gjøres på mange måter og det er lang tradisjon i det å bruke dem som illustrasjoner i lærebøkene og undervisningen ellers (Winje, 2000).

Winje (2000) understreker at bilder, skulpturer og bygninger kan gi kunnskaper om religionenes historie og uttrykksformer på samme måte som skrevne tekster. Han sier også at nesten alle sider ved religionen kan anskues i kunsten. Om elevene skal få en mulighet til å oppnå kompetansemålene i skolen ved å bruke bilder i undervisningssammenheng vil det derfor være viktig å velge bilder til religionsundervisningen med omhu. Dette kan også gjelde utvalget av bilder i lærebøkene ettersom det er det mange gjerne arbeider med som

utgangspunkt . I tillegg til det å bruke bilder som illustrerer sentrale ideer, verdier, guder og fortellinger i religionene bør en også velge bilder som innfrir flere kriterier (Winje, 2000). Først og fremst bør man se på bildets representativitet for den religionen den skal representere. Et bilde bør ha en viss status innenfor sin tradisjon (Winje, 2000). Bildet kan fungere som et estetisk uttrykk for grunntanker eller fortellinger, eller det kan være i bruk ved rituelle handlinger o.l.

Tilgjengelighet er et annet kriterie Winje understreker som viktig ved valg av bilder til undervisningen. Siden billedkunst kan komme fra alle verdens hjørner i religionsundervisningen må sannsynligvis elevene forholde seg til bilder de noen ganger ikke forstår. Han påpeker at når en skal velge ut bilder til undervisningen bør det tas hensyn til at dens innhold skal formidles i en norsk, vestlig kontekst. Derfor mener han at kunsten bør inneholde visse fellestrekk med den tradisjonelle, vestlige kulturen. I kristen, hinduistisk og buddhistisk tradisjon mener han at man bør velge fortellende og figurative bilder (Winje, 2000). Bildene bør også inneholde visse analytiske muligheter for elevene, og de ikonografiske kodene må kunne knekkes (Winje, 2000). Bilder kan analyseres med utgangspunkt i fargebruk, komposisjon og andre formale virkemidler, og vestlig kunstteori kan gjerne tas i bruk i undervisningen, men den bør suppleres med religionskunnskap. Bildene bør være av så god kvalitet at de kan brukes like godt til en denotativ og en konnotativ måte (Winje, 2012).

3.3 Blooms kunnskapstaksonomi

I 1949 begynte den amerikanske psykologen Benjamin Bloom og en gruppe spesialister fra ulike institusjoner i USA et arbeid som skulle ende i et system vi kjenner som *Blooms kunnskapstaksonomi*. Dette var et hierarkisk system som skulle være til hjelp ved formuleringen av læringsmål og var ment å bygge på vitenskapelig og objektiv kunnskap om læringsprosessen og er bygget opp etter ulike læringsformer (Imsen, 2012). Det endelige utkastet ble publisert i 1956 med tittelen «*Taxonomy of Educational Objectives : The classification of Educational Goals. Handbook 1: Cognitive Domain* (Bloom, Engelhart, Furst, Hill, & Krathwohl, 1956 i Krathwohl, 2002).

I 1995 begynte en ny gruppe av mennesker arbeidet med revisjonen av *Blooms kunnskapstaksonomi* (Krathwohl, 2002). Denne revisjonen blir kalt «Den reviderte taksonomien», mens førsteutkastet blir referert til som «Den originale taksonomien»

(Krathwohl, 2002). Taksonomien består av seks nivåer; *kunnskap, forståelse, anvendelse, analyse, syntese og evaluering*. Den kan være en god veiledning og struktur for planleggingen av arbeidsområder, arbeidsoppgaver, spørsmålsstillinger og ønsket sluttresultat i flere emner (Sandell, 2006).

Tabell 3.1 : En fremstilling av Blooms kunnskapstaksonomi. Verb som kan assosieres med de ulike nivåene er hentet fra ntnu.no

Kognitive nivåer	Eksempler på verb som kan benyttes i innlæringsmål for kunnskaper (på det kognitive området).		
Nivå 1: Kunnskap	Gjenkjenne Gjengi Gjenta Angi	Definere Beskrive Referere Navngi	Liste opp Skjelne Presentere Streke under
Nivå 2: Forståelse	Gjengi Forklare Bekreft Påvise	Fortolke Vise Forutsi Formulere	Angi (u) likheter Oversette Betegne Løse
Nivå 3: Anvendelse	Forutsi Velge Forklare Bruke	Konstruere Finne Beregne Anvende	Registrere Organisere Demonstrere Fortelle
Nivå 4: Analyse	Analysere Utlede Dele opp Finne ut	Velge ut Bekreft Skille ut Undersøke	Gjøre rede for Klassifisere Identifisere Sammenligne
Nivå 5: Syntese	Kombinere Relatere Utlede Foreslå Velge ut	Presisere Planlegge Oppsummere Dokumentere	Generalisere Organisere Formulere regler Trekke slutninger
Nivå 6: Vurdering	Bedømme Vurdere Drøfte Diskutere Konkludere	Forsvare Avgjøre Granske Begrunne Treffe beslutninger	Sammenligne verdi Skille mellom Godta/forkaste Kritisere

Nivå 1 i taksonomien er *kunnskap*, hvor den kognitive aktiviteten vil være å gjenkjenne og gjengi kunnskap. Nivå 2 er *forståelse* og krever at elevene kan vise at de kan gjengi noe på en bearbeidet måte, at de husker fakta og kan vise at de har forstått (Sandell, 2006).

Anvendelse er det tredje nivået og på dette nivået bør elevene kunne utnytte kunnskapene sine ved å bruke dem i praksis. Taksonomiens fjerde nivå er *analyse*, her bør elevene kunne forklare hva som er kjent, og kunne bryte ned helheten, til enklere deler for å kunne se sammenhengen mellom delene. Nivå 5 vil være *syntese*, det å kunne sette sammen det kjente til noe nytt. Her oppfordres elevene til å tenke kreativt eller å sette sammen kunnskapene på uvanlige og fleksible måter. Tilslutt er det nivå 6 som er *vurdering*. På dette nivået vil elevene kunne bedømme resultatet og det er her elevene utvikler sin kritiske tenkeevne. De lærer å vurdere forskjellige forklaringer på samme fenomen og å avgjøre hvilke tiltak som bør settes i verk (Sandell, 2006).

Blooms taksonomi er en av modellene som er blitt brukt mye de siste fem tiår som en hjelp for å sikre at de spørsmålene og arbeidsoppgavene som gis stimulerer og utvikler elevenes tenkeevne. Det vil dermed være viktig at elevene stimuleres på forskjellige måter, dermed bør de møte ulike utfordringer igjennom arbeidsoppgavene i skolen.

4. Vurdering av lærebøker.

4.1 En tolkning av et kompetansemål innenfor fagområdet kristendommens historie.

En viktig del av det å være lærer er å bryte ned kompetansemålene i LK06 til læringsmål for elevene. En del av det å bryte ned kompetansemålene vil være å tolke dem, og det er det jeg skal gjøre i denne oppgaven for å ha et bedre grunnlag for min vurdering av lærebøkene.

Under arbeidet med denne oppgaven har valget falt på to lærebøker:

- Gyldendal undervisning : Horisonter 8 (Holth og Deshington, 2006)
- Cappelen Damm : Under samme himmel 1 (Wiik og Bakke Waale, 2006)

Grunnlaget for valget av disse lærebøkene er mitt møte med dem i praksis. *Under samme himmel 1* er utgitt i 2006 og referer fortsatt til RLE som KRL (kristendoms -, religions- og livssynskunnskap), men på bokens bakside står det at den er myntet på å følge læreplanen for religionsundervisningen i LK06. Valget av denne boken er på grunn av mitt inntrykk av at de på den skolen jeg var i fortsatt brukte den som supplement til undervisningen. Dette gjorde meg nysgjerrig på om denne boken hadde et godt innhold som gjorde at lærerne fortsatt valgte å bruke denne boken. Horisonter 8 er valgt med grunnlag av at det var den nåværende hovedboken i bruk på skolen.

I henhold til min problemstilling vil jeg ta utgangspunkt i læreplanen for å vurdere disse bøkene. Med utgangspunkt i mitt fokus på kristendommens historie i RLE vil det være et kompetansemål fra LK06 som kommer til å være i fokus i denne oppgaven :

- Å kunne: gjøre rede for viktige hendelser i kristendommens historie fra reformasjonen til vår tid i Norge og i verden og for kristendommens stilling i dag (Udir).

I tolkningen av dette kompetansemålet vil jeg ta for meg hva som er lagt vekt på i de ulike delene. Videre skal jeg forsøke å plassere målet innenfor en grunnleggende ferdighet. Med dette som utgangspunkt kan jeg vurdere om, og på hvilken måte, lærebøkene eventuelt er med på å bidra til en oppnåelse av kompetansemålene i skolen.

I Tabas første prinsipp for målformuleringer legger hun vekt på at det skal være både en atferd og et innhold (se kap. 2.1). Man kan gjerne gjøre en inndeling av kompetansemålene slik som vist i tabell 4.1 :

Tabell 4.1 En figur etter Imsen (2012) hvor jeg har plassert det utvalgte kompetansemålet for oppgaven.

Innhold	Atferd
- viktige hendelser i kristendommens historie fra reformasjonen til vår tid i Norge og i verden og for kristendommens stilling i dag.	- gjøre rede for

Ved å kunne *gjøre rede for* innehar man egenskaper som å ha oversikt over, greie ut om eller kunne stå til regnskap for et tema (Bokmålsordboka). Ved å besitte denne kompetansen vil elevene ha tilegnet seg et verktøy som kan være til hjelp ved refleksjon og argumentasjon (Udir 3), noe som vil være en viktig egenskap å inneha for å kunne oppnå kompetansemålet.

Det kan være vanskelig å slå fast hva som er de viktigste hendelsene innenfor kristendommens historie. Med utgangspunkt i kompetansemålet vil de viktigste hendelsene i denne sammenhengen være de som har påvirket Norges kulturelle identitet. Dette er også slått fast i formålet for RLE. *Elevene skal få kjennskap til ulike emner innenfor religion, livssyn, filosofi og etikk og det skal gi kjennskap til den betydning kristendommen har som kulturarv for vårt samfunn (Udir)*. Dette kan være med på å si noe om hva som kan være viktige hendelser fra kristendommens historie. De hendelsene som har vært med på å sette kristendommen i den posisjonen den har i vårt samfunn i dag.

I historiebøkene kan man også få et inntrykk av hvilke hendelser som har vært viktige for den norske kulturarven. Elstad og Halse (2002) har i sin bok *Illustrert norsk kristendomshistorie* hatt fokus på å nettopp fremstille kristendommens historie med vår kulturarv som utgangspunkt. Et par av kapitlene i boken tar for seg reformasjonen og ortodoksien på 1600-tallet, to perioder med mye innflytelse på den norske kulturarven. Ved å innføre den lutherske kirke i Norge innså kongen at han ville få mer makt over kirken og dens eiendommer. Dermed ble reformasjonen et vendepunkt også i Norge. På denne måten tok vår kultur en helt ny retning som la grunnlaget for den kirken vi kjenner til i Norge i dag. Igjennom ortodoksien på 1600-tallet var det viktig for de lutherske teologene å verne den lutherske læren, samt å avvise falsk lære. Dette var også viktig for den dansk-norske kongemakten. Kongen la vekt på at Danmark-Norge skulle følge den lutherske kirke og

gjorde dermed ortodoksien til et viktig grunnlag for styringen av riket. På denne måten fikk nok lutherdommen enda mer betydning for den norske kulturarven, ved at den var med på å gjøre bestemmelser for styringen av riket. Reformasjonen og ortodoksien vil med dette være to hendelser fra kristendommens historie som kan være med på å si noe om den norske kulturarven vi opplever i dag.

Ved å se de ulike delene av kompetansemålene i samspill skal elevene etter å ha oppnådd dette kompetansemålet, være i stand til å ha en oversikt over og å greie ut om viktige hendelser innenfor kristendommens historie. Her vil hendelser reformasjonen og ortodoksiens tid på 1600-tallet være viktige. Ved å tilegne seg denne kompetansen vil altså elevene være i stand til å undre, reflektere over og argumentere for aktuelle hendelser som har satt spor i vår kultur.

I kapittel 2 presenterte jeg begrepet grunnleggende ferdigheter. I beskrivelsen av de grunnleggende ferdighetene i læreplanen kan man ane begrepet *gjøre rede for* under det å kunne uttrykke seg muntlig i RLE-faget. *Muntlige ferdigheter som samtale, dialog, fortelling og utgreiing er midler til undring, refleksjon og argumentasjon (Udir)* For å kunne bedømme om lærebøkene er med på å oppnå kompetansemålet fra LK06, vil det også være viktig å nevne at det å kunne *gjøre rede for* ofte assosieres med det fjerde nivået i Blooms taksonomi, å kunne analysere (se figur 3.1).

4.2 En vurdering av *Horisonter 8 – Fra katolsk til luthersk kristendom.*

Horisonter 8 er skrevet av Gunnar Holth og Hilde Deshingston, og er den første av tre bind hvor de to siste, Horisonter 9 og 10 ble utgitt i løpet av årene 2007 og 2008. Forfatterene har innledningsvis skrevet at navnet Horisonter er ment å skulle si noe om der jord og himmel møtes, og samtidig symbolisere at vi alle har vår egen horisont her i livet. Utenfor den grensen ligger kunnskaper man ikke forstår, men når man lærer så utvides denne horisonten. Kapitlene i boken begynner med en presisering av hva elevene skal lære om, en innledning til kapitlet samt et bilde som er ment å skulle visualisere temaet. Videre er kapitlene delt inn i en hoveddel og en litt vanskeligere del, markert med blått og grønt. Den blå delen er det ment at alle elevene skal igjennom, mens den grønne er blitt kalt «Innblikk» og inneholder

fagstoff som kan brukes til videre fordypning. Fagtekstene er bygget opp med en innledning, hoveddel og en avslutning, samt hoved-overskrifter og underoverskrifter, og bilder.

I tillegg til fagtekstene i boka kommer det også oppgaver underveis som er sortert etter type.

Forfatterne understreker i innledningen at oppgavene er delt inn i tre kategorier, hvor den første er enkle, eksplisitte spørsmål fra boken; den andre er vanskeligere spørsmål hvor elevene må gå utenfor boken og den tredje er kreative oppgaver/diskusjonsoppgaver.

Bakerst i kapitlene kommer er det noe mer omfattende oppgaver til kapitlet samt et sammendrag av innholdet. I denne oppgaven har jeg valgt å kun ta for meg oppgavene som er plassert etter den valgte teksten da det er disse som går direkte på temaet reformasjonen.

Boka inneholder også ordforklaringer og «Visste du at»-bokser underveis.

Vurdering av fagtekster.

Ettersom jeg i denne oppgaven arbeider med lærebøkene i fagområdet kristendommens historie kommer jeg til å fokusere mest på kapittel 9 i boken: "Fra Norges religionshistorie". Dette kapitlet tar for seg reformasjonen, pietismen, læstadianismen, samene og nyere kirkebevegelser i Norge i dag. Med utgangspunkt i det aktuelle målet fra læreplanen (se kap. 4.1) vil min vurdering dreie seg om utvalget av stoff som omhandler reformasjonen innenfor den kristne kirke på 1500-tallet. Jeg kommer til å ta for meg fagteksten, bildene og oppgavene som hører til dette temaet i boken.

«Fra katolsk til luthersk kristendom» på side 190 i læreboken handler om reformasjonen i den kristne kirke i Norge og Europa. Teksten går over tre sider, hvor det igjen er tre underoverskrifter. Teksten innledes med årsaken til reformasjonen med Martin Luther som hovedrepresentant. Videre går den inn på reformasjonen i Norge og dens fremgang her. Tilslutt tar den for seg den langsomme overgangen i Norge og Dikteren Petter Dass.

På begynnelsen av 1500-tallet gikk den tyske munken og universitetslæreren Martin Luther til angrep på utviklingen i den katolske kirke. Han mente at kirken var blitt for opptatt av makt og rikdom og hadde fjernet seg fra den kristendommen som blir beskrevet i det nye testamente. Mange skikker var i strid med Bibelen, sa Luther [...]

Fagteksten har en gjennomgående ryddig fremstilling, men det presenteres mye materiale på få sider og mye faktaoppramsing som kan gi den et preg av en *narrativ* historiefremstilling. Det nevnes personer, årstall og hendelser, men teksten utdyper lite eller ingenting om de nevnte hendelsene. F.eks:

[...] Holdningene han ga uttrykk for førte likevel til en kamp mellom han og Paven i Roma. [...]

Tekstboks 4.2.2 : Eksempel fra lærebokteksten.

Dette er en setning som kommer ganske raskt etter innledningen til teksten. I innledningen ser vi at de kort skriver om Luthers angrep på den katolske kirke. Her utdyper de ikke teksten, men dette er heller ikke nødvendig i en innledning, da den skal være kort og konsis. Dermed blir det viktig at brødteksten utdyper innledningen med detaljer, noe den ikke gjør.

I en narrativ historiefremstilling søker den ikke å forklare årsaker, men heller årstall, hendelser og personer. Teksten er på ingen måte feil, men med utgangspunkt i målet fra læreplanen ville nok en mer vitenskapelig historiefremstilling av materialet vært passende da det å skulle gjøre rede for krever at elever kan stå til regnskap for et tema. Om boken hadde lagt opp til en utdyping av Luthers holdninger og evt. presentert noen forskjeller mellom Luther og Den katolske kirke, ville nok læreboken bidratt ytterligere til at elevene oppnådde kompetansemålet. Den kunne eksempelvis forklart noe om Luther og hans oppdagelse av kristendommens opprinnelige tanke bak frelse ift. den katolske kirkes tanker om frelse. Den katolske kirke hadde siden kristendommens opprinnelse utviklet mange særtrekk som ikke var med i Jesus opprinnelige misjon, bl.a deres tanke om frelse. På denne måten hadde elevene fått presentert noen årsakssammenhenger og ville kanskje hatt et bedre grunnlag for å kunne gjøre rede for reformasjonen.

En slik utdypende fremstilling av konflikten mellom Luther og Paven i Roma kan gjøres på mange måter. Man kan gjøre fagtekstene mer utfyllende, eller elevene kan få oppgaver å jobbe med, men det kommer an på lærebokas oppbygging. I Horisonter 8 er det ikke lagt inn mange utfyllende tekster, men de har heller forsøkt å gi elevene et materiale å jobbe med når de skal finne svar utenfor boken. Her bør en som lærer vurdere hvor mye tid en har til rådighet. Med gjennomsnittlig 90 minutter per uke vil det ikke bli mye tid til å jobbe med slike oppgaver igjennom hele kapitlet.

Vurdering av arbeidsoppgaver.

Det er spesielt to oppgaver som hører til teksten jeg vil ta for meg i denne oppgaven:

4. Den lutherske reformasjonen kom helt uforberedt på folk i Norge. Bruk teksten foran til å notere svar på a og b.
  - a. Nevn noen av endringene som ble gjennomført uten at folk forsto hvorfor.
  - b. På hvilke måter kunne de passiv motstand og holde fast ved sine gamle, katolske skikker?
6. Les teksten på forrige side om krusifikset i Røldal en gang til. Lag en tegning av hvordan det kan ha sett ut der natten før jonsok.

Den første oppgaven, oppgave 4, er ment å skulle utfordre elevene til å gå utenfor boken etter informasjon, og den siste er ment som en kreativ oppgave. Disse oppgavene kan være et bidrag til at elevene når høyere nivåer av taksonomien i skolen enn å bare kunne gjengi kunnskapen slik som i de eksplisitte spørsmålene fra teksten. På den måten vil de bedre kunne gjøre rede for hendelser fra kristendommens historie. Oppgave 4 tar for seg innføringen av den lutherske kirke i Norge. Selv om det er ment at denne oppgaven skal utfordre elevene legger den ikke opp til noe mer enn at elevene kan gjengi det som står i boken. Oppgave 4a ber elevene *nevne* noen av endringene som ble gjort i Norge og i oppgave 4b skal de også gjøre det samme. På denne måten trenger ikke elevene bruke mer enn det laveste nivået i taksonomien og de blir mer repetisjonsoppgaver enn utfordringer. For å utfordre elevene på høyere nivåer av taksonomien ville det vært bedre å bruke verb som f.eks *forklar, fortell o.l.* Dette vil utfordre elevene til å *analysere* det stoffet de jobber med og dermed bidra til en oppnåelse av kompetansemålet. Oppgave 6 skal være en kreativ oppgave for elevene hvor de skal visualisere sine tanker om en hendelse igjennom tegning. En slik oppgave vil være viktig med tanke på tilpasset opplæring. Det kunne vært gunstig å legge til en del ved oppgaven som får elevene til å skrive ned tankene de hadde når de laget bildet. På den måten må de reflektere rundt og argumentere for hvorfor de ser for seg situasjonen på den måten de gjør.

Vurdering av bilder.

Det er valgt ut to bilder for å illustrere reformasjonen i læreboken. Det er ikke bilder fra selve temaet, men motiver fra fortellingene om Jesus. Det første bildet er av en skulptur fra

1200-tallet i Hedalen stavkirke, Valdres (se vedlegg 1). Motivet er av Jomfru Maria og Jesus. Et kjent motiv innenfor kristendommen. Det andre bildet er av et krusifiks fra Røldal stavkirke (se vedlegg 2). Et annet kjent motiv innenfor kristendommen.

Begge bildene som er valgt som illustrasjon har representative motiver fra og symboliserer viktige grunntanker innenfor kristendommen og er med dette generelt sett gode valg av bilder i til teksten. Bildene kan i sammenheng med reformasjonen være med på å fortelle noe om hva reformasjonen handlet om, hvilke tanker det var konflikter om, som nevnt tidligere, konflikten mellom Luther og den katolske kirke om bl.a tanken om frelse. Her vil begge bildene ha et motiv som sier noe sentralt om det Luther sto for. Bildene er avhengige av en kort forklaring for å gi elevene en sammenheng mellom bildene i teksten og tema. Det finnes ingen tilhørende bildetekster til bildene. Her burde de kanskje gitt en kort forklaring som sa noe om bildene og dens betydning i den konteksten de er satt inn i.

4.3 En vurdering av *Under samme himmel 1 – Kristendommens historie*.

Triologien *Under samme himmel* er delt inn i tre bøker og er skrevet av Pål Wiik og Ragnhild Bakke Waale. Bok 1 er ifølge innledningen til boka ment å skulle gi generell kunnskap om de store religionene, mens bok 2 og 3 bygger videre på temaene i bok 1. Oppgavene i bøkene er lagt til slutten av kapitlene hvor spørsmål èn er lettest og tre er vanskeligst. I tillegg til dette har forfatterene også lagt inn spørsmål underveis og er ment som et utgangspunkt for at elevene skal kunne filosofere. Bakerst i boken har forfatterene også lagt inn et kapittel om egenvurdering som er ment at elevene skal bruke for å vurdere hvordan de jobbet for å nå målene for kapitlene. I begynnelsen av hvert kapittel er det valgt et bilde til temaet, samt overskrift og et spørsmål som henger sammen med bildet. Videre presenterer kapitlet hva elevene skal lære igjennom kapitlet samt en liten introduksjon. Kapitlene har ingen nummereringer i denne boken.

Vurdering av fagtekster.

I kapitlet om "Kristendommens historie" i boka *Under samme himmel 1* er reformasjonen presentert i forskjellige avsnitt over fire sider. Den første fagteksten om reformasjonen har nettopp denne overskriften og introduserer reformasjonen med Martin Luther og hans «problem» med å se kristendommen slik den katolske kirke gjorde. Den

presenterer deretter hans «åpenbaring» av hans tese om hva som egentlig gir frelse i kristendommen og hvordan den katolske kirke på denne tiden solgte avlatsbrev.

[...] En dag Luther leste i Bibelen, gikk noe viktig plutselig opp for ham. Han leste at Gud godtok menneskene fordi de trodde på Jesus, hans liv, død og oppstandelse [...]

Tekstboks 4.3.1 : Eksempel fra lærebokteksten.

Ved å starte temaet med dette avsnittet har boken åpnet opp for at elevene kan få en større forståelse for hva som var årsaken til reformasjonen. Når teksten beskriver Luthers ”åpenbaring” av kristendommens opprinnelige tanke om frelse forklarer den også implisitt noe vesentlig om forskjellene mellom den katolske og lutherske kirke og hvordan dette førte til et skille av kristendommen.

[...] Luther kritiserte avlatshandelen kraftig. Han mente at ingen kunne kjøpe seg fri fra synd. Guds nåde var gratis til dem som trodde på Jesus [...]

Tekstboks 4.3.2 : Eksempel fra lærebokteksten.

Selv om teksten implisitt sier noe om forskjellene mellom den katolske og lutherske kirke nevnes etterhvert kun salget av avlatsbrevene i teksten, noe som får den til å virke som det viktigste grunnlaget for bruddet mellom de to tankeretningene innenfor kristendommen. Her burde det heller blitt presentert flere av årsakene som førte til reformasjonen.

Ved å utdype konflikten mellom Luther og den katolske kirke kan nok boken bidra til en høyere måloppnåelse ved at elevene får en *forståelse* for årsaken til den og at det førte til en reformasjon innen den kristne kirke. Dermed vil de være bedre rustet til å gjøre rede for denne hendelsen innenfor kristendommens historie. Å kunne forstå kunnskapen man tar i bruk vil være et viktig ledd for å kunne utvikle tenkeevnen og bruke høyere nivåer av taksonomien.

Videre fortsetter temaet om reformasjonen i Norge. Den presenterer kort kongens vedtak om at kirken skulle gå over fra katolsk til luthersk kristendom, og at dette førte til en

ny epoke i landet. Det er et kort avsnitt om reformasjonen i Norge, og virker til å være mer faktaoppramsende enn utdypende. F.eks:

Tekstboks 4.3.3 : Eksempel fra lærebokteksten.

Teksten kunne ha utdypet litt om hvorfor kongen valgte å innføre den lutherske lære i Norge for å få frem flere årsakssammenhenger rundt den. Innføringen av den lutherske lære ville gi kongen mer makt over kirken og kirkens eiendommer. Dette kan ha vært en innspillende

[...] Norge var på den tiden en del av kongeriket Danmark-Norge. I 1537 vedtok kongen i København at kirken skulle gå over fra å være katolsk til å følge den lutherske lære. [...]

faktor som fikk kongen til å vedta valget om en overgang fra katolsk kristendom i 1537. Å forstå hvorfor kongen valgte å innføre den lutherske lære vil nok være viktig i forståelsen av hvorfor vårt samfunn er bygget opp på den måten det er i dag, som er en del av det utvalgte kompetansemålet.

[...] Mange helligdager knyttet til katolske helgener ble fjernet. Statuer og helgenbilder fra den katolske tiden ble tatt ut fra kirkene, noen ble ødelagt. Å be til Maria og andre helgener var ikke tillatt» [...]

Tekstboks 4.3.4 : Eksempel fra lærebokteksten.

Her kunne teksten forklart litt om hvorfor dette ble forbudt, og med dette ville de kanskje ytterligere ha fått frem en forståelse for ulikhetene mellom Den katolske kirke og Den Lutherske lære. Dette vil være viktig når elevene skal gjøre rede for reformasjonen i ettertid.

De to siste tekstene omkring reformasjonen handler om ortodoksiens tid i Europa på 1600-tallet, og Petter Dass. Disse to tekstene symboliserer overgangen fra reformasjonen til tiden etterpå med dens etterdønninger. Teksten om 1600-tallet forklarer mye om samfunnet, hvordan prestene var opptatt med å utforme den lutherske lære, om kjetterne, hekser og trollmenn. På grunn av bokens plassering av tekster og overskriften er det ingen tydelig sammenheng mellom dette for resten av tekstene om reformasjonen. Selve temaet er nok viktig for at elevene skal forstå reformasjonen og dens påvirkning på verden i ettertid, men den blir borte i oppramsinger og forklaringer av mange temaer, samtidig som den ikke blir tydelig nok presentert som virkninger for ettertiden. Avsnittet om Petter Dass til slutt tar opp

unødvendig mye plass og er etter min mening noe som kunne vært kortere. Boken kunne heller laget et avsnitt som het «Etter reformasjonen» og tatt for seg reformasjonens ettertid og virkninger på samfunnet. Her kunne de i en bisetning nevnt Petter Dass og hvordan hans salmer kan ha hjulpet mange nordmenn med å forstå den ”nye” kristendommen. Noe mer enn dette er ikke nødvendig med tanke på kompetansemålet.

I teksten er det også lagt inn noen spørsmål elevene kan reflektere rundt. Dette er en god metode for å oppnå at elevene bruker kunnskapen på et høyere nivå ift. Blooms taksonomi. Det er to spørsmål som har sammenheng med temaet reformasjonen i boken:

1. Hvorfor tror du det var flest kvinner som ble brent? (I sammenheng med avsnitt om 1600-tallet).
2. Hva mener du dette verset handler om? (Vers fra Petter Dass’ «Herre Gud ditt dyre navn og ære»).

Første spørsmål begynner med «hvorfor tror du...» og er en god hjelp for elevenes oppnåelse av målet ettersom de må reflektere over egne tanker om en hendelse. Med dette spørsmålet må de ta i bruk nivå 5 i Blooms taksonomi, *syntese*, noe som vil utfordre dem til å sette sammen kunnskapene på en ny måte. Dette spørsmålet vil være med på å utvikle elevenes tenkeevner ved å bruke varierte nivåer av taksonomien i arbeid med temaet. Spørsmål nummer 2 handler om en av Petter Dass’ salmer og dets innhold. Å jobbe med dette spørsmålet kan føre til at elevene får bruke flere av sine grunnleggende ferdigheter. Først og fremst skal elevene lese salmeverset. Lesing i RLE vil si å oppleve og forstå tekster. For at de muntlige ferdighetene skal bli tatt i bruk i denne sammenhengen avhenger det av hvordan læreren legger opp undervisningen. Ettersom RLE er et muntlig fag vil det nok være det beste å få brukt disse spørsmålene i muntlig sammenheng, men igjen avhenger dette av tiden en har til rådighet i undervisningen.

Fokuset for spørsmålene i denne sammenhengen kan også diskuteres. Tidligere har jeg drøftet betydningen av avsnittene om 1600-tallet og Petter Dass i sammenheng med reformasjonen. Ut fra denne drøftingen ville jeg nok ha fokusert på noen punkter ved selve reformasjonen i refleksjonsspørsmålene. Det kunne f.eks vært et spørsmål som utfordret elevene til å si noe om hvorfor Luthers tanker slo an i samfunnet. Det ville nok vært varierende resultater for hvordan elevene hadde klart å svare på spørsmålet, men ser man det i sammenheng med kompetansemålet ville det være høyst aktuelt i sammenheng med det å

kunne gjøre rede for hendelser i kristendommens historie og dens stilling i dag. Å kunne se hvilke samfunnsmessige årsaker som gjør at kristendommen har den stillingen den har i dag vil være en viktig del av det å oppnå kompetansemålet.

Vurdering av arbeidsoppgaver.

I læreboken *Under samme himmel* er alle oppgavene samlet på slutten av kapitlet. I kapitlet om kristendommens historie er det spesielt tre oppgaver som handler om reformasjonen. De to første er i oppgave 1 og er dermed av de enkleste spørsmålene:

1a : Fortell hva tårnoplevelsen til Luther gikk ut på.

1b: Hva er Petter Dass kjent for?

Selv om dette er de enkleste spørsmålene er dette spørsmål som kan sette igang en prosess hos elevene som legger opp til at de må bruke høyere nivåer av taksonomien. Elevene kan finne igjen svarene eksplisitt i teksten, men oppgavene legger opp til at de må *fortelle om* og *forklare* sine svar på spørsmålene, og på denne måten må de også kunne forstå innholdet de arbeider med og ikke bare gjengi teorien (jf Bloom). En endring som kunne vært gjort er å understreke at de med egne ord skulle forklare, på denne måten sikrer man seg at elevene har forstått innholdet for så å kunne gjengi det med egne ord. Den siste oppgaven som kan gå på reformasjonen er oppgave 2A, som er et litt vanskeligere spørsmål:

2a: Skriv en kort tekst om kulturarv som viser spor etter kristendommen i landet vårt.

Illustrer gjerne.

Denne oppgaven trekker linjer mellom hendelser fra historien og vår nåværende samfunn. Her må elevene ta i bruk det som Bloom kjennetegner som det fjerde nivået i sin taksonomi. Om man fokuserer dette spørsmålet mot reformasjonen i undervisningen vil elevene ved å utføre denne oppgaven ha gode muligheter for å oppnå det valgte kompetansemålet. Dette er et spørsmål som fungerer godt ved alle deler av kapitlet, dermed bør det stå som det er, så kan heller læreren velge fokus for den i undervisningssammenheng.

Vurdering av bilder.

Det er et bilde som er valgt til å illustrere reformasjonen i boken. Dette bildet er av en ukjent kunster og viser en gruppe mennesker som står rundt et bål. På bålet brenner de lutherske skrifter. I tillegg til bildet er det et spørsmål som utfordrer elevene til å ”lese” menneskene på bildet (se vedlegg 3). Dette bildet har en direkte kobling til temaet det er satt i kontekst til, samtidig er det forklart med en bildetekst. Dette bildet kan være en kilde til analytiske muligheter for elevene. Det kan være noe vanskelig med tanke på at bildet er i svart hvitt, men det er fullt mulig at elevene kan bruke dem på en konnotativ og denotativ måte. På den måten vil de være i stand til å svare på spørsmålet til bildet.

Å bruke bilder i undervisningen vil være en metode for å jobbe med elevenes muntlige ferdigheter. RLE er et muntlig fag og ved å legge opp til spørsmål til bildene kan denne læreboken være med på å bidra til en oppnåelse av kompetansemålet. Som nevnt i kapittel 2.1 kan man tenke seg at å *gjøre rede* for kan ligge under det å jobbe med muntlige ferdigheter i RLE. Dermed har boken ved å legge opp til at bildene kan brukes lagt opp til at elevene kan få jobbe med sine muntlige ferdigheter, og med dette har de bedre muligheter for å oppnå kompetansemålet.

5. Avsluttende drøfting

Igjennom denne oppgaven har jeg måttet ta for meg lærebøkene og se på hvilke måter de legger opp til å nå målene i læreplanen. Med utgangspunkt i læreplanen for RLE fokuserer jeg på et kompetansemål innenfor kristendommens historie som tar for seg viktige hendelser etter reformasjonen. I denne oppgaven har jeg fokusert på temaet om reformasjonen og hvordan den blir fremstilt i lærebøkene.

Med LK06 kom kompetansemålene inn i læreplanen. Gjennom dette har det blitt et fokus på elevenes kompetanse i tillegg til kunnskapen de skal møte i skolen. Med dette blir vi avhengige av de oppgavene elevene møter i skolen. Elevene får sine kunnskaper gjennom fagtekster i lærebøkene, men det er oppgavene som er med på å øve opp den kompetansen som er gitt i kompetansemålene. Ut fra dette kan man konkludere med at det er spesielt viktig for lærebøkene å gi elevene de kunnskaper som vil være nødvendige for at elevene skal kunne bruke dem i oppgavene de møter i skolen. Oppgavene på sin kant må være formulert slik at elevene kan bruke denne kunnskapen på en måte som legger opp til at de utfordres på det taksonomiske nivået hvor kompetansen hører hjemme.

De to lærebøkene som er blitt vurdert i denne oppgaven er ulike på hver sin måte, og det er vanskelig å si noe om deres kvalitet uten å bruke noen teoretiske perspektiver for å bedømme dem. I denne oppgaven har Bloom (1956), Meistad (2000) og Winje (2012) vært tre perspektiver som har vært til hjelp under vurderingen av lærebøkene. Ved vurderingen av dem har fagtekster, oppgavene til teksten og bildene vært i fokus.

Mitt inntrykk av lærebøkene er at de begge bærer preg av en narrativ historiekonstruksjon i sine fagtekster og at de med dette ikke gir elevene den nødvendige bakgrunnskunnskapen som er nødvendig for å jobbe med oppgaver som gir dem muligheten til å oppnå kompetansemålet. Det er likevel noen ulikheter som gjør at *Under samme himmel I* bidrar i litt større grad til en oppnåelse av kompetansemålet med valget av en tekst som gir mer kunnskaper om temaet, men denne bærer også et preg av en narrativ fremstilling. Når det gjelder arbeidsoppgaver er de to lærebøkene svært ulike. *Horisonter 8* har oppgaver som er ment å skulle få elevene til å gå utenfor boken for å finne informasjon som kan være med å svare på dem, men på grunn av valget av verb gitt i oppgaven oppnår de ikke helt sin hensikt. Den andre boken, *Under samme himmel I*, legger opp til oppgaver som utfordrer elevene og deres kompetanse på det nivået som er nødvendig for å oppnå kompetansemålet.

Når det gjelder valget av bilder legger bøkene opp til en bruk av dem på to forskjellige måter. Horisonter 8 har brukt bilder som er representative for kristendommen, og de kan med dette brukes for å snakke om sentrale hendelser ved reformasjonen. Likevel mangler bildetekster til dem og bøkene blir dermed avhengige av at de forklares i undervisningen. *Under samme himmel 1* har valgt et bilde og lagt til et spørsmål som legger opp til en bruk av dem i undervisningen. På denne måten bidrar boken til en måloppnåelse med tanke på RLE-fagets natur som et muntlig fag. Bildet som er valgt er et ukjent bilde, men det er grunnlag for å bruke det i en konnotativ og denotativ sammenheng.

Å kunne vurdere og være kritisk til lærebøkene vil være en viktig egenskap hos en lærer. Ved å tolke læreplanen og kompetansemålene kan det være lettere å få en viss anelse om hva læreplanen er ute etter at elevene skal lære. Ut fra dette kan man vurdere om lærebøkene legger opp til at elevene når kompetansemålene gjennom tekster, oppgaver og utvalg av bilder. Dersom læreboken ikke duger er det viktig at man som lærer kan gå vekk fra den og heller trekke inn mer relevant stoff som bedre kan bidra til en måloppnåelse for eleven. Dette kan være vanskelig ettersom læreboken er det mest konkrete man har å forholde seg til, men det vil likevel være bedre for utviklingen av elevenes kompetanse i lengden om de ikke møter valide utfordringer gjennom lærebøkene.

---

6. Bibliografi

- Gilje, N., & Grimen, H. (1993). *Samfunnsvitenskapenes forutsetninger : innføring i samfunnsvitenskapenes vitenskapsfilosofi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Holth, G., & Deshington, H. (2006). *Horisonter 8*. Latvia: Gyldendal undervisning.
- Imsen, G. (2012). *Lærerens verden - innføring i didaktikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kulturarv – forskning og formidling. (u.d.). *Hva er kulturarv?* Hentet fra Kulturarv – Forskning og formidling: <http://kaff.no/hva-er-kulturarv/>
- Kjeldstadli, K. (1999). *Fortida er ikke hva den en gang var. En innføring i historiefaget*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Krathwohl, D. R. (2010, Juni 24). *A revision of Bloom`s taxonomy: An overview*. Hentet fra Taylor & Francis online:
http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1207/s15430421tip4104_2
- Store norske leksikon (2009, Februar 14). *Billedkunst*. Hentet fra Store norske leksikon:
<https://snl.no/billedkunst>
- Lyngsnes, K. M., & Rismark, M. (2007). *Didaktisk arbeid (2 utg.)*. Oslo: Gyldendal.
- Meistad, T. (2000). *Kristendommens historie - en innføring*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Hakel, K. (2014). *Læringsmål: Blooms taksonomi og SMART-prinsippet*. Hentet fra NTNU:
<http://www.ntnu.no/tekiped/pedagogikk/laeringsmaal>
- Sandell, M. (2006). *Alle kan lære! : men ikke på samme måte, og ikke på samme dag*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Skovholt, K. (2014). *Innføring i grunnleggende ferdigheter : praktisk arbeid på fagenes premisser*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Thagaard, T. (1998). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.

Utdanningsdirektoratet. (2006). *Læreplan i religion, livssyn og etikk : Formål*. Hentet 2006 fra Utdanningsdirektoratet: <http://www.udir.no/kl06/RLE1-01/Hele/Formaal/>

Utdanningsdirektoratet. (2006). *Læreplan i religion, livssyn og etikk : Grunnleggende ferdigheter*. Hentet fra http://www.udir.no/kl06/RLE1-01/Hele/Grunnleggende_ferdigheter/

Wiik, P., & Bakke Waale, R. (2006). *Under samme himmel 1*. Cappelen.

Winje, G. (2012). *Guddommelig skjønnhet : kunst i religionene (2 utg.)*. Oslo: Universitetsforlaget.

Vedlegg 1.

KAPITTEL 9

Fra Norges religionshisto

Jomfru Maria med barnet, utformet på 1200-tallet. Fra Hedalen stavkirke i Valdres.

VISSTE DU AT ritualene omkring døden både var viktige og omfattende i katolsk tradisjon? Noe av det folk savnet etter reformasjonen, var at den som skulle dø, ble salvet med hellig olje på pannen. Etter dødsfallet var «sjelemessen» et viktig katolsk ritual. Det var en gudstjeneste for å hjelpe den døde sjel hjem til Gud.

rosenkrans – kjede med perler eller kuler som de troende bruker til hjelp når de ber. De ber gjerne en bønn for hver kule. Slike bønnekranser er vanlige i den katolske kirke og også i andre religioner.

Og de katolske prestene fikk lov til å fortsette som prester for å tilpasse seg den nye læren. Men noen steder gikk det mer innbitt motstand. Da kunne de lutherske prestene og biskopene bli myrdet i disse årene da den nye formen for kristendom ble

Det var likevel den passive motstanden som var mest vanlig. De kunne nekte å gå til gudstjeneste, å bære barn til dåpen eller betale prestene for å holde begravelse. De nye prestene vil gjøre noe av det som var viktig for å sikre at den døde sjel velberget fram til Gud! Da var det bedre å gjennomføre de ritualene selv hjemme på gården. Vi vet at folk gjorde det og noen prester klaget over det i brev til myndighetene.

Andre steder valgte de fleste å være lydige, for staten hadde til å straffe de ulydige. De som åpent innrømmet at de hadde katolsk tro, risikerte strenge straffer. Men i det skjulte holdt de fast ved sine vante skikker, ba til jomfru Maria og brukte dem på hendene som *rosenkrans*. Det kan se ut til at den gamle levde videre til langt ut på 1600-tallet.

Vedlegg 2.

92 www.gyldendal.no/horisonter

krusifiks – utskåret figur i tre (eller annet materiale) som framstiller Jesus på korset

sok – eller sankthans: en fest i forbindelse med helgenfest midt på sommeren, til ære for døperen Johannes. Det var en vanlig oppfatning at både naturen og helligene hadde en sterkere kraft enn menneskene på soknatten.

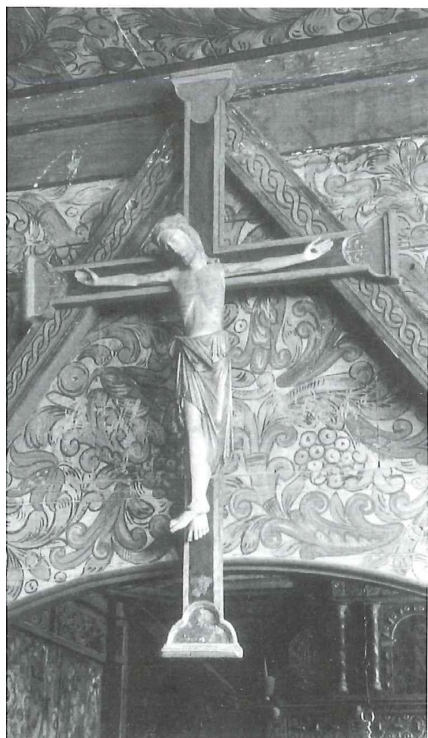
Et spesielt eksempel er Røldal stavkirke i Hordaland. I katolsk tid kom mange mennesker langveisfra til denne kirken oppe i en fjellbyggd. Den hadde nemlig et *krusifiks* som var kjent for å kunne helbrede folk når det rant hellige svettedråper fra det. Særlig om natten før *jonsok* var kirken full av pilegrimer som flokket seg rundt krusifikset med røkelse og levende lys. Dette fortsatte i hemmelighet lenge etter reformasjonen, faktisk helt fram til midten av 1800-tallet.

Langsamt ble Norge luthersk

De fleste steder ble det en langsom overgang fra det gamle til det nye, uten dramatiske hendelser. En viktig endring var at gudstjenesten ikke lenger foregikk på latin. Det ble lettere å følge med, og prekenen fikk en mye større plass enn før. Folk begynte å synge med i de nye lutherske salmene, og senere lagde de sine egne melodier til dem. Salmene bidro nok mye til at nordmennene etter hvert ble vant til den nye formen for kristendom. I disse sangene kunne de gi uttrykk for både glede og sorg gjennom livet. En salmebok og en bibel ble de to viktigste bøkene

i mange hjem. To populære salmediktere i Norge var Petter Dass (1647–1707) i Nordland og Dorothe Engelbretsdatter (1634–1716) i Bergen.

I dag kan vi undre oss over at bare én form for religion var tillatt i det dansk-norske riket. Hva med den personlige friheten til å tro det man vil? Svaret er at på denne tiden var det selvsagt at folket skulle holde seg til kongens religion. Prestenes oppgave var å sørge for det. Bare på den måten kunne staten bli bevart som en sterk enhet – slik var tankegangen. Hvis myndighetene hadde brukt slagord den gangen, kunne det ha vært: Én konge, én stat, én religion!

Krusifikset i Røldal stavkirke.

Vedlegg 3.

Reformasjonen

Ordet reformasjon betyr forandring eller fornyelse. På 1500-tallet var det store endringer i Europa, både innenfor kirken og i samfunnslivet. En av dem som påvirket kirken, var den tyske presten Martin Luther. Han var plaget av en religiøs uro og lurte på hvordan det ville gå dersom han plutselig skulle dø. En dag opplevde han et voldsomt tordenvær. Han ble livredd og trodde det var Gud som straffet ham. Derfor ble han munk, levde etter strenge regler og bad mye. Han strevde for å bli godtatt av Gud.

En dag Luther leste i Bibelen, gikk noe viktig plutselig opp for ham. Han leste at Gud godtok menneskene fordi de trodde på Jesus, hans liv, død og oppstandelse. Ingen ble godtatt av Gud ut fra det de gjorde eller ikke gjorde av seg selv. Gud var ikke en streng dommer, men en kjærlig far. Han godtok menneskene og tilgav dem det gale de hadde gjort, synden. Guds tilgivelse av synd er nåde. Nåden er Guds gave til menneskene. Frelse er å bli godtatt av Gud på grunn av tro på Jesus. Luther satt i et tårnrom i klosteret da dette gikk opp for ham, derfor er dette kalt tårnopplevelsen.

På den tiden solgte Den katolske kirke avlatsbrev. Når folk kjøpte slike brev, fikk de gjennom brevene tilgivelse for det gale de hadde gjort. Dette var særlig utbredt i Tyskland, der Luther bodde. Innitektene fra brevene gikk til å bygge den nye Peterskirken i Roma. Luther kritiserte avlatshandelen kraftig. Han mente at ingen kunne kjøpe seg fri fra synd. Guds nåde var gratis til dem som trodde på Jesus. Luther ville fornye kirken og hadde ikke noe ønske om å bryte ut av den. Men utviklingen førte til at det ble et brudd mellom Luther og Den katolske

194

Ukjent kunstner: Luthers skrifter der han protesterer mot Den katolske kirke, blir brent.
Hva kan du (lese) om menneskene på bildet?

195

Vedlegg 4.

Vet du at

På denne tiden gikk alle til gudstjeneste i kirken på søndager. Presten holdt ofte lange taler. Noen ansatte gikk rundt med lange stokker og vekket dem som sovnet under prekenen.

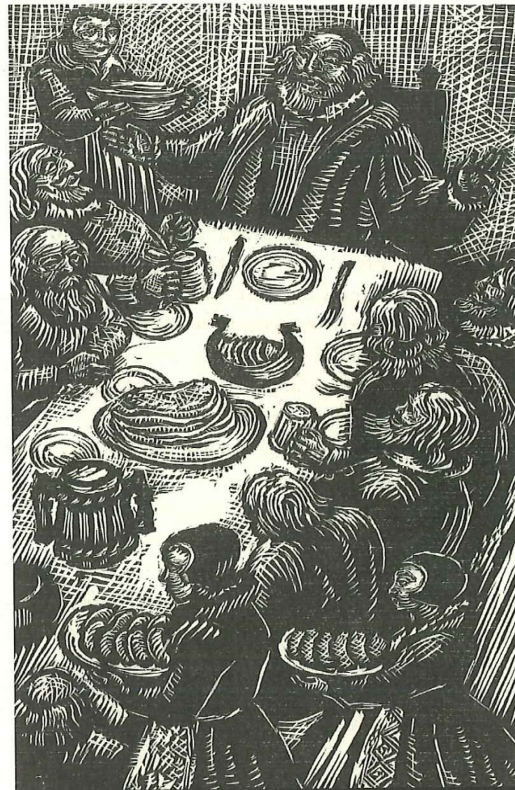
Petter Dass

På 1600-tallet fantes det også kristne mennesker som levde ut en frodig og glad tro. En av dem var den norske dikteren Petter Dass (1647–1707). Faren hans døde da han var liten, og mora hadde ikke muligheter til å forsørge gutten. Derfor vokste han opp hos noen slektninger. Petter Dass tok utdanning i København og ble prest på Alstahaug i Nordland. I studietiden og i de første arbeidsårene var det dårlig med penger til både bøker og mat. Etter hvert ble han velstående. Han var allsidig, både prest, dikter, bonde, fisker og handelsmann.

Petter Dass glemte aldri hvordan det var å ha det vanskelig og være fattig. Han brukte tid og penger på å hjelpe andre. Da han døde, var det stor sorg blant folk. I over hundre år hadde fiskebåtene et svart tøyestykke i seilet til minne om den populære presten. Med folkelig språk og frodige skildringer satte han spor etter seg som dikter. Hans mest kjente verk er «Nordlands trompet». Diktene hans var full av varme og medmenneskelighet. Han er også kjent for å dikte salmer som gjorde kristendommen forståelig for folk flest. Her er første verset av en kjent salme:

Herre Gud, ditt dyre navn og ære
over verden høyt i akt skal være,
og alle sjele, de trette træle,
alt som har mæle, de skal fortelle din ære.

Norsk salmebok nr. 268

Hans Gerhard Sørensen: «Petter Dass»

Hva kan bildet fortelle om Petter Dass og tiden han levde i?

* Hva mener du dette verset handler om?

